

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 330

Finanse

na rzecz zrównoważonego rozwoju

Gospodarka – etyka – środowisko

Redaktorzy naukowi

Leszek Dziawgo, Leszek Patrzalek

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-460-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Marcin Będzieszak: Opłaty za usługi i dochody własne jako źródło finansowania wybranych zadań w miastach wojewódzkich w Polsce	13
Renata Biadacz, Kazimierz Juszczyk: Analiza wykorzystania kolektorów słonecznych do wytworzenia ciepłej wody użytkowej.....	22
Joanna Błach, Anna Doś: Zastosowanie modelu DuPonta w kontekście zarządzania środowiskiem w przedsiębiorstwie – możliwości wykorzystania w praktyce polskich przedsiębiorstw	34
Iwetta Budzik-Nowodzińska: Efektywność ekonomiczna przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu energetyki odnawialnej jako czynnik zrównoważonego rozwoju.....	42
Michał Buszko: Społeczna odpowiedzialność banków giełdowych – korzyści inwestycyjne z tytułu uczestnictwa w RESPECT Index	52
Beata Domańska-Szaruga: Konkurencyjność banków spółdzielczych jako partnerów lokalnych społeczności.....	63
Joanna Działo: Instytucje fiskalne a standardy etyczne w polityce fiskalnej ..	72
Beata Zofia Filipiak: Kierunki i skutki przekształceń lokalnej gospodarki odpadami komunalnymi w świetle zmian ustawowych	80
Monika Foltyn-Zarychta: Koncepcja zmniejszającej się w czasie stopy dyskonta w ocenie efektywności inwestycji publicznych o oddziaływaniach długoterminowych	89
Marzena Ganc, Magdalena Mądra-Sawicka: Wpływy do budżetów gmin przy wprowadzeniu podatku dochodowego w indywidualnych gospodarstwach rolnych	99
Maria Magdalena Golec: Zrównoważony rozwój spółdzielni kredytowych w Polsce w oparciu o zasadę lokalności	108
Karolina Gwarda: Źródła finansowania zakupu zero- i niskoemisyjnych środków transportu publicznego w Polsce	116
Jerzy Gwizdała: Rola Banku Ochrony Środowiska SA w Warszawie w finansowaniu inwestycji w obszarze ochrony atmosfery.....	126
Agnieszka Huterska, Robert Huterski: Wykorzystanie podatku od nieruchomości dla zrównoważonego rozwoju miast na przykładzie Torunia	135
Agnieszka Jachowicz: Główne trendy w polityce podatkowej w krajach Unii Europejskiej w okresie kryzysu	148
Alicja Janusz: Przegląd istniejących i projektowanych rozwiązań w zakresie funduszy restrukturyzacyjnych sektora finansowego w Unii Europejskiej	157

Barbara Karlikowska: Ryzyko środowiska naturalnego a działalność przedsiębiorstw	165
Magdalena Klopott: Mechanizmy finansowania przyjaznego środowisku demontażu statków – fundusz recyklingowy.....	173
Lidia Kłos: Wiedza i świadomość ekologiczna studentów	182
Adam Kopiński: Taksonomia i zastosowanie metody Hellwiga w ocenie efektywności funduszy inwestycyjnych	192
Andrzej Koza: Finansowe instrumenty wsparcia samozatrudnienia osób niepełnosprawnych w Wielkiej Brytanii i Polsce	205
Grażyna Leśniewska: Sztuka zrównoważonego życia	214
Agnieszka Lorek: Lokalna polityka energetyczna w zrównoważonym rozwoju gmin śląskich	222
Agnieszka Łukasiewicz-Kamińska: Waluta wirtualna – moda, czy pieniądź przyszłości?.....	231
Ireneusz Miciuła, Krzysztof Miciuła: Energia odnawialna i jej aspekty finansowe jako element zrównoważonego rozwoju Polski	239
Tomasz Piotr Murawski: Ocena działań społecznej odpowiedzialności biznesu – przegląd wybranych metod	248
Marta Musiał: Dylematy zarządzania finansami osobistymi w kontekście koncepcji solidarności międzypokoleniowej.....	258
Bogdan Nogalski, Andrzej Kozłowski: Zarządzanie finansami w samorządzie gminnym wobec wyzwań nowego zarządzania publicznego.....	266
Teresa Orzeszko: Miejsce edukacji finansowej społeczeństwa w strategii społecznej odpowiedzialności biznesu krajowych banków giełdowych w Polsce	274
Agnieszka Parlińska: Wybrane aspekty zadłużania się samorządów gminnych w Polsce	284
Andrzej Parzonko: Przewidywalność i stabilizacja cen mleka jako czynnik zrównoważonego rozwoju gospodarstw rolniczych i przedsiębiorstw przetwórczych.....	293
Monika Pettersen-Sobczyk: Modele biznesowe banków w kontekście koncepcji zrównoważonego rozwoju	301
Dariusz Piotrowski: Wartości islamu a koncepcja zrównoważonego rozwoju	308
Michał Polasik, Anna Piotrowska: Transakcyjne wykluczenie finansowe w Polsce w świetle badań empirycznych.....	316
Adriana Przybyszewska: Determinanty przedsiębiorczości kobiet na przykładzie wybranych krajów	326
Eleonora Ratowska-Dziobiak: Rozwój kanału <i>direct</i> na polskim rynku ubezpieczeń	336
Adam Reczuch: Wykluczenie finansowe osób młodych w perspektywie założenia nowego gospodarstwa domowego	344

Robert Skikiewicz: Bariery w działalności instytucji finansowych na tle zmian sytuacji gospodarczej Polski	352
Beata Skubiak: Wpływ kryzysu finansowego i gospodarczego na rozwój zrównoważony, ze szczególnym uwzględnieniem konsekwencji społecznych.....	361
Sylwia Słupik: Proekologiczne strategie rozwoju przedsiębiorstw województwa śląskiego.....	369
Małgorzata Solarz: Ochrona konsumenta a wykluczenie finansowe stanowiące wynik niewłaściwego zarządzania ryzykiem finansowym codzienności	378
Anna Spoz: E-faktury – nowinka technologiczna czy upowszechniający się sposób dokumentowania transakcji gospodarczych	387
Joanna Stawska: Znaczenie <i>policy mix</i> dla działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw w kontekście zrównoważonego rozwoju.....	397
Marek Szturo, Joanna Tomczyk: Rozwój zrównoważony miast jako szansa dla prywatnych inwestycji na przykładzie aglomeracji azjatyckich.....	406
Paulina Szulc-Fischer: Proekologiczne inicjatywy klastrowe	414
Magdalena Ślebocka: Fundusze unijne dla zrównoważonego rozwoju – bariery w pozyskiwaniu i rozliczaniu na przykładzie gmin województwa łódzkiego.....	424
Aneta Tylman: Obszary badań prawno-finansowych zrównoważonego rozwoju – próba identyfikacji	432
Piotr Urbanek: Standardy etyczne polityki wynagradzania kadry kierowniczej w bankach w okresie kryzysu finansowego – próba oceny.....	439
Tomasz Uryszek: Międzypokoleniowa redystrybucja długu publicznego na przykładzie krajów Unii Europejskiej	448
Julia Anna Wachowska: Rynek kredytów mieszkaniowych w Polsce – studium analityczne	458
Damian Walczak: Solidaryzm społeczny a uprawnienia emerytalne grup uprzywilejowanych.....	468
Marcelina Więckowska: Inwestorzy instytucjonalni na rynku inwestycji w energię odnawialną	477
Paweł Witkowski: Ryzyko węglowe – koncepcja i pomiar.....	486
Bogdan Włodarczyk: Tworzenie oferty bankowej z wykorzystaniem bankowości elektronicznej	495
Justyna Zabawa: Zarządzanie kapitałem ludzkim we współczesnych bankach w kontekście ich ekologicznej odpowiedzialności	503
Marika Ziemia, Krzysztof Świeszczak: Reklamy bankowe – między manipulacją a faktyczną potrzebą klientów.....	511

Summaries

Marcin Będzieszak: User charges and own-source revenues as sources of financing selected tasks in voivodeship cities in Poland	21
Renata Biadacz, Kazimierz Juszczak: Analysis of the use of solar collectors to produce hot water	33
Joanna Blach, Anna Doś: The application of the DuPont model in the context of corporate environmental management – evidence from the Polish companies	41
Iwetta Budzik-Nowodzińska: Economic effectiveness of investments related to the renewable energy sources as a factor of sustainable development...	51
Michał Buszko: Corporate Social Responsibility of stock exchange listed banks – investing profits due to participation in RESPECT Index.....	62
Beata Domańska-Szaruga: Competitiveness of cooperative banks as local community partners	71
Joanna Działo: Fiscal institutions and ethical standards in fiscal policy.....	79
Beata Zofia Filipiak: Directions and consequences of the transformation of local economy of municipal waste in the light of changes in the laws.....	88
Monika Foltyn-Zarychta: The concept of time-declining discount rate in the appraisal of public projects with long-term effects	98
Marzena Ganc, Magdalena Mądra-Sawicka: The proceeds to municipalities with the introduction of income tax in individual farms.....	107
Maria Magdalena Golec: Sustainable development of Polish credit cooperatives based on the principle of localness.....	115
Karolina Gwarda: Sources of funding the purchase of zero- and low carbon means of public transport in Poland	125
Jerzy Gwizdała: The role of the environment protection bank JSC in Warsaw in financing investment in the protection of the atmosphere	133
Agnieszka Huterska, Robert Huterski: Application of property tax in sustainable development of towns with town of Toruń as an example.....	147
Agnieszka Jachowicz: Main trends in tax policy in the European Union states in the times of crisis	156
Alicja Janusz: The review of existing and anticipated solutions for the financial sector restructuring funds in the European Union	164
Barbara Karlikowska: Natural environment risk and activities of enterprises	172
Magdalena Klopott: Financing mechanisms of the environmentally friendly ship dismantling – case of recycling fund	181
Lidia Klos: Environmental knowledge and awareness of students.....	191
Adam Kopiński: Taxonomy and application of Hellwig’s method for assessing the effectiveness of investment funds	204
Andrzej Koza: Financial instruments of disabled people self-employment support in Great Britain and Poland	213

Grażyna Leśniewska: Art of sustainable life	221
Agnieszka Lorek: Local energy policy for the sustainable development of the Silesian communities	230
Agnieszka Łukasiewicz-Kamińska: Digital currency – temporary trend or money of future?	238
Ireneusz Miciuła, Krzysztof Miciuła: Renewable energy and its financial implications as a component of sustainable development of Poland	247
Tomasz Piotr Murawski: An evaluation of Corporate Social Responsibility – review of chosen methods	257
Marta Musiał: Personal finance management dilemmas in the context of intergenerational solidarity concept	265
Bogdan Nogalski, Andrzej Kozłowski: Finance management in commune self-government in the face of challenges of new public management	273
Teresa Orzeszko: Importance of financial education of society in CSR strategy of domestic listed banks in Poland	283
Agnieszka Parlińska: Selected aspects of the indebtedness of municipalities in Poland	292
Andrzej Parzonko: Predictability and price stabilization of milk as a factor in the sustainable development of farms and food processing enterprises	300
Monika Pettersen-Sobczyk: Banks business models in the context of sustainable development concept	307
Dariusz Piotrowski: Values of islam and the concept of sustainable development	315
Michał Polasik, Anna Piotrowska: Empirical studies on transactional financial exclusion in Poland	325
Adriana Przybyszewska: Determinants of entrepreneurship of women based on selected countries	335
Eleonora Ratowska-Dziobiak: Development of the direct channel on the Polish insurance market	343
Adam Reczuch: Financial exclusion of young people in the perspective of establishment of a new household	351
Robert Skikiewicz: Barriers of activity of financial institutions against the background of changes in the economic situation of Poland	360
Beata Skubiak: The impact of economic and financial crisis on sustainable development with focus on social consequences	368
Sylvia Słupik: Ecological strategies for the development of Silesian Voivodeship enterprises	377
Małgorzata Solarz: Consumer protection vs. financial exclusion as a result of incorrect everyday financial risk management	386
Anna Spoz: E-invoices – technological novelty or a spreading method of documenting commercial transactions	396

Joanna Stawska: The importance of policy mix for investment activities of enterprises in the context of sustainable development	405
Marek Szturo, Joanna Tomczyk: Sustainable urban development as an opportunity for private investments on the example of Asian agglomerations.....	413
Paulina Szulc-Fischer: Pro-ecological cluster initiatives	423
Magdalena Ślebocka: EU funds for sustainable development – barriers in obtaining and accounting on the example of municipalities of Łódź Voivodeship.....	431
Aneta Tylman: Areas of legal and financial studies of sustainable development – an attempt to identify.....	438
Piotr Urbanek: Ethical standards of top executive’s remuneration policy in the banking sector during the financial crisis – attempt to assess	447
Tomasz Uryszek: Intergenerational redistribution of public debt. The example of European Union countries	457
Julia Anna Wachowska: Housing loans market in Poland – analytical project	467
Damian Walczak: Social solidarity and the pension rights of privileged groups	476
Marcelina Więckowska: Institutional investors in the renewable energy investment market.....	485
Paweł Witkowski: Carbon risk – concept and measurement	494
Bogdan Włodarczyk: Creation of banking offer using e-banking	502
Justyna Zabawa: Human capital management in contemporary banks, in the context of corporate eco-responsibility	510
Marika Ziemia, Krzysztof Świeszczak: Banking advertising – between a manipulation and a real customer need.....	520

Agnieszka Jachowicz

Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej

GLÓWNE TRENDY W POLITYCE PODATKOWEJ W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ W OKRESIE KRYZYSU

Streszczenie: Polityka podatkowa jest zdeterminowana przez czynniki zarówno ekonomiczne, jak i społeczne. Ekonomiści są zgodni, że polityka podatkowa powinna być efektywna. Państwo powinno stosować takie rozwiązania podatkowe, które wpływałyby korzystnie na rozwój gospodarczy, odpowiednio go stymulując. Nabiera to szczególnego znaczenia w okresie kryzysu, kiedy to polityka podatkowa powinna wychodzić naprzeciw potrzebom gospodarki i społeczeństwa.

Słowa kluczowe: podatek, polityka podatkowa, polityka fiskalna, Unia Europejska.

DOI: 10.15611/pn.2014.330.15

1. Wstęp

Podatki i ich wysokość nie jest obojętna dla stanu gospodarczego kraju. Wpływają one nie tylko na dochód rozporządzalny obywateli, ale również w sposób pośredni oddziałują na poziom inwestycji, motywacji do aktywności czy tempo wzrostu gospodarczego. Z tego też powodu państwo staje przed problemem prowadzenia takiej polityki podatkowej, która z jednej strony zapewni środki finansowe niezbędne do jego funkcjonowania, a z drugiej – konkurencyjność gospodarki. Celem niniejszego artykułu jest próba oceny polityki podatkowej krajów Unii Europejskiej oraz przedstawienie, jak kształtowała się ona w dobie ostatniego kryzysu finansowego.

2. Metodyka badań i przebieg procesu badawczego

Badanie trendów w polityce podatkowej rozpoczęto się od przedstawienia funkcji, jakie pełnią podatki we współczesnej gospodarce. Następnie zostały opisane zmiany, jakie zaszły w strukturze dochodów podatkowych oraz w sposobie ich redystrybucji w latach 2000-2011. Dzięki takiemu podejściu ukazano wagę instrumentów podatkowych w dobie powiększenia Unii Europejskiej oraz w czasie ostatniego kryzysu.

3. Funkcje podatków i polityki podatkowej we współczesnej gospodarce

Początku podatków można upatrywać w momencie powstania państwa i własności prywatnej. Jest to zatem kategoria historyczna. Pojęcie podatku w dzisiejszym rozumieniu, czyli jako świadczenia pieniężnego, przypisuje się czasom starożytnej Grecji i Rzymowi [Grapperhaus 2010b, s. 25]. Nie oznacza to, że wcześniej one nie występowały. Zanim przyjęły formę pieniężną, istniały w postaci danin [Kulicki, Sokół 1995, s. 23].

We współczesnej literaturze podatek definiowany jest jako świadczenie pieniężne, przymusowe, ogólne, nieodpłatne i bezwrotne, pobierane na podstawie przepisów głównie przez państwo lub/i inne związki publicznoprawne w celu sfinansowania wydatków budżetowych [Głuchowski 1996, s. 7].

Ekonomia klasyczna uznawała podatek za środek zapewniający pokrycie wydatków państwa. Był on traktowany jako kategoria „neutralna”, która nie wpływała w żaden sposób na procesy gospodarcze. Dopiero wraz ze wzrostem znaczenia teorii J.M. Keynesa zaczęto dostrzegać także pozafiskalne aspekty podatków. Współcześnie podkreśla się ich funkcję fiskalną, gdyż w wielu krajach wpływy z podatków stanowią prawie połowę PKB, co trudno nazwać neutralnością. Tak duża skala redystrybucji ma swój oddźwięk w gospodarce. W wyniku tego odstąpiono od poglądu „absolutnej neutralności”, zastępując go zasadą „neutralności względnej”, przez którą rozumie się taki wpływ podatku na gospodarkę, który pozwala unikać zaburzeń wewnątrz systemu gospodarczego poprzez faworyzowanie określonych typów działalności ze szkodą dla innych [Gaudemet, Molinier 2000, s. 423].

Podatki cechuje przede wszystkim ich finansowy charakter, który wynika z tego, że:

- stanowią główne źródło dochodów budżetowych,
- służą realizacji przez państwo celów gospodarczych i społecznych.

Przypisanie podatkom prymatu pozafiskalnego mogłoby doprowadzić do skomplikowania systemu podatkowego, naruszyć jego stabilność, spowodować, że pobór jego stałby się droższy, a skuteczność mniejsza. Oddziaływanie na gospodarkę przy pomocy podatków powinno mieć miejsce tylko w szczególnych sytuacjach, gdy inne instrumenty nie zdadzą egzaminu [Krajewska 2012, s. 58]. Podatki stanowią cenę, jaką płaci społeczeństwo za spokój społeczny i własne bezpieczeństwo.

Neoklasyczna teoria ekonomii podkreśla, że to rynek jest najlepszym mechanizmem alokacji zasobów, czyli ich rozdzielenia pomiędzy różne zastosowania. Jednak nie zawsze taka sytuacja ma miejsce. Zadanie państwa polega na zwiększaniu konkurencyjności i podejmowaniu działań antymonopolowych. Narzędziem, które może być w tym celu użyte, są m.in. podatki. Za pomocą odpowiednich konstrukcji podatkowych państwo może wpływać i stymulować zachowania podmiotów gospodarczych. Oprócz konstrukcji ważną rolę odgrywają także stawki podatkowe, gdyż zbyt wysoki ich poziom powoduje osłabienie bodźców prorozwojowych i wyhamowanie działań służących przedsiębiorczości [Krajewska 2012, s. 59-62].

Znaczenie podatków i ich funkcji ulega zmianom wraz ze zmianami, jakie zachodzą w gospodarce. Polityka podatkowa, jaką prowadzi państwo, stanowi podstawę polityki fiskalnej i jest jednym z podstawowych narzędzi kształtowania polityki społeczno-gospodarczej [Gomułowicz, Małecki 1995, s. 143]. Zadanie polityki fiskalnej polega na zagwarantowaniu dochodów pozwalających na sfinansowanie działalności państwa. Polityka podatkowa wpisuje się w politykę społeczną i gospodarczą, jednak utożsamianie jej tylko z instytucją podatku stanowi zbyt instrumentalne podejście [Famulska, Znaniecka 2001, s. 18]. Powinno się ją rozpatrywać w dwóch płaszczyznach. Po pierwsze – w płaszczyźnie fiskalnej, czyli jako sposób gromadzenia dochodów na potrzeby funkcjonowania państwa, a po drugie – jako celowe oddziaływanie podatków na gospodarkę, czyli w płaszczyźnie ekonomicznej. Zasady jej prowadzenia powinny być jednak względne i zależne od stanu gospodarki i jej potrzeb [Dziemanowicz 2011, s. 70-71].

4. Zmiany w polityce fiskalnej w krajach unijnych

Unia Europejska jest uznawana za obszar o wysokim opodatkowaniu. W roku 2011 wskaźnik podatkowy, czyli suma podatków i składek na ubezpieczenia społeczne, był szacowany w 27 państwach UE na poziomie 38,8% unijnego PKB. Jest to o 40% więcej niż w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej (25,2% PKB) i Japonii (28,7%). W Kanadzie czy w Nowej Zelandii poziom wskaźnika oscyluje wokół wartości 30% PKB.

Ten wysoki poziom podatków nie jest sytuacją nową. Początków tego stanu rzeczy upatruje się w latach 70. XX wieku, kiedy to wzrosła rola sektora publicznego. Stan ten utrzymywał się do lat 90. ubiegłego stulecia. W tym czasie opracowano kryteria z Maastricht oraz Pakt Stabilności i Rozwoju, które miały przyczynić się do konsolidacji finansów publicznych. Realizacja tej koncepcji przybierała różną postać – w niektórych krajach członkowskich zmniejszono wydatki publiczne, a w innych zwiększano (często czasowo) podatki. Udział podatków w PKB w 27 krajach unijnych przedstawia tabela 1.

Udział podatków w PKB spadał od roku 2000 z poziomu 36,9% do 36% w roku 2004, a więc do momentu przyłączenia do Unii 10 nowych państw członkowskich. Następnie udział ten odnotował niewielki wzrost, by po roku 2008 ponownie spaść do poziomu poniżej 36% PKB. Powodem był kryzys finansowy, który dotarł do Europy. Na uwagę zasługuje również kwestia redystrybucji podatków, przy dominującym udziale szczebla centralnego, którego udział na przestrzeni przedstawionego okresu jest dominujący. Szczebel lokalny redystrybuuje zaledwie 10% całkowitych dochodów podatkowych, natomiast instytucje zabezpieczenia społecznego redystrybuują około 30% PKB. Ciekawą kwestią jest również to, że wartość realnego PKB odnotowywana rok do roku ulegała większym zmianom i fluktuacjom niż zmiana udziału podatków w PKB.

Tabela 1. Udział podatków w PKB w 27 krajach Unii w latach 2000-2011 (w %)

Lata	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2011
Struktura dochodów podatkowych	% PKB						
I. Pośrednie	13,6	13,3	13,7	14,0	13,6	13,5	13,6
VAT	7,3	7,2	7,5	7,8	7,7	7,6	7,7
Cło i akcyza	3,2	3,1	3,3	3,1	3,0	3,2	3,2
Inne	3,2	2,9	3,0	3,1	3,0	2,8	2,7
II. Bezpośrednie	12,2	11,8	11,5	12,0	12,3	11,2	11,3
PIT	8,2	8,0	7,8	8,0	8,2	7,7	7,7
CIT	3,2	3,0	2,9	3,3	3,4	2,6	2,7
Inne	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,9
III. Składki na ubezpieczenie	11,1	11,0	10,8	10,6	10,8	10,9	10,9
Pracodawcy	6,9	6,7	6,6	6,4	6,5	6,5	6,4
Pracownicy	3,3	3,2	3,2	3,2	3,2	3,3	3,3
Samozatrudnieni	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
SUMA (I+II+III)	36,9	36,0	36,0	36,6	36,7	35,5	35,7
Poziom redystrybucji	% opodatkowania						
1. Centralny	60,7	60,3	60,2	61,2	60,8	59,6	59,4
2. Krajowy*	15,1	17,4	18,3	18,6	19,4	18,2	19,8
3. Lokalny	10,4	10,4	10,2	10,5	10,5	10,6	10,6
4. Fundusze ubezpieczeniowe	28,9	29,3	29,0	28,3	28,7	29,8	30,0
RAZEM (1+3+4)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Realny wzrost PKB (roczny)	3,9	1,3	2,5	3,3	0,3	1,9	1,6

* Poziom ten występuje w czterech państwach członkowskich: Austrii, Niemczech, Belgii i Hiszpanii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Taxationtrends... 2013, s. 158].

W czasach recesji malał także udział wpływów z podatków bezpośrednich, głównie z PIT i CIT, co było spowodowane zmianami w skali progresji podatkowej i podstawie opodatkowania oraz kryzysem finansowym. Rósł natomiast udział podatków pośrednich – głównie VAT, gdyż ten rodzaj podatków jest „wmontowany” w aparat cenowy, przez co łatwiejszy do zainkasowania. Niektóre państwa członkowskie wprowadziły także nowe obciążenia podatkowe – głównie na instytucje finansowe, w tym banki.

Różnice w dochodach podatkowych w krajach unijnych są znaczne, co przedstawia tabela 2.

Różnice w udziale podatków w krajowym PKB są duże i sięgają 20 p.p., gdyż na Litwie poziom ten wynosi 26%, a w Danii oscyluje wokół wartości 48%. Innymi słowy obciążenie podatkowe w krajach o wysokim wskaźniku jest prawie o 83 p.p.

Tabela 2. Udział podatków w PKB (w %), łącznie ze składkami na ubezpieczenie społeczne w latach 2000-2011

Kraj UE	2000	2002	2004	2006	2008	2011	Różnica (pp) 2000 do 2011
Belgia	45,1	45,2	44,8	44,4	44,2	44,1	-1,0
Bułgaria	31,5	28,5	32,5	30,7	32,3	27,2	-4,3
Czechy	33,8	34,6	35,9	35,3	34,4	34,4	0,6
Dania	49,4	47,9	49,0	49,6	47,8	47,7	-1,7
Niemcy	41,3	38,9	38,3	38,6	38,9	38,7	-2,6
Estonia	31,0	31,0	30,6	30,7	31,9	32,8	1,8
Irlandia	31,3	28,4	30,0	32,1	29,8	28,9	-2,4
Grecja	34,6	33,7	31,3	31,7	32,1	32,4	-2,2
Hiszpania	34,1	34,2	34,7	36,8	33,0	31,4	-2,7
Francja	44,2	43,3	43,3	44,1	43,2	43,9	-0,3
Włochy	41,5	40,5	40,4	41,7	42,7	42,5	1,1
Cypr	30,0	30,9	33,0	35,8	38,6	35,2	5,2
Łotwa	29,7	28,6	28,6	30,6	29,2	27,6	-2,2
Litwa	30,0	28,3	28,1	29,2	30,1	26,0	-3,9
Luksemburg	39,2	39,3	37,3	35,9	37,5	37,2	-2,0
Węgry	39,8	38,0	37,7	37,3	40,3	37,0	-2,8
Malta	27,3	30,0	31,3	33,0	33,0	33,5	6,2
Holandia	39,9	37,7	37,5	39,0	39,2	38,4	-1,6
Austria	43,0	43,6	43,0	41,5	42,7	42,0	-1,0
Polska	32,6	32,7	31,5	33,8	34,3	32,4	-0,1
Portugalia	31,1	31,4	30,5	32,1	32,8	33,2	2,1
Rumunia	30,2	28,1	27,2	28,5	28,0	28,2	-2,0
Słowenia	37,3	37,8	38,1	38,3	37,3	37,2	-0,1
Słowacja	34,1	33,0	31,5	29,3	29,3	28,5	-5,5
Finlandia	47,2	44,7	43,5	43,8	42,9	43,4	-3,8
Szwecja	51,5	47,5	48,0	48,3	46,4	44,3	-7,1
Wielka Brytania	36,8	35,2	35,2	36,6	37,6	36,1	-0,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Taxationtrends...* 2013, s. 172].

wyższe niż w krajach o niższym udziale podatków w PKB. Te duże różnice są konsekwencją prowadzonej polityki społecznej, w tym głównie systemu emerytalnego, opieki zdrowotnej, systemu edukacji, czy nawet aktywności państwa w sferze gospodarczej (ma to wpływ na poziom bezrobocia). Różnica ta wynika także z tego, że niektóre państwa członkowskie prowadziły działania wspomagające aktywność gospodarczą równoległe z redukcją obciążeń podatkowych zamiast bezpośrednich wydatków rządowych.

Podkreślenia wymaga również fakt, że relacja udziału podatków w PKB jest wyższa w krajach byłej 15 unijnej, czyli sprzed roku 2004, kiedy to nastąpiło rozszerzenie Unii Europejskiej, niż w pozostałych 12 krajach, które zostały włączone do wspólnoty w latach 2004-2007. Wyjątek stanowią: Irlandia, Hiszpania i Grecja, gdzie wskaźnik ten należy do najniższych w Unii Europejskiej. Można też zauważyć, że relacja udziału podatków do PKB od roku 2000 do 2007 wykazywała tendencję spadkową, natomiast w latach 2008-2011 przyjmowała już różne wartości ze względu na sytuację wywołaną kryzysem, który przebiegał w odmienny sposób w poszczególnych krajach członkowskich. W tym miejscu kilka faktów wymaga jeszcze podkreślenia. Po pierwsze, Szwecja i Finlandia, charakteryzujące się dużym obciążeniem fiskalnym, zredukowały go odpowiednio o 7,1 p.p. i 3,8 p.p. Po drugie, ewolucja wskaźnika w grupie państw, w której wartość jego była niższa w 2000 r., jest mniej jednolita. Znaczny wzrost wskaźnika odnotowano na Malcie – ponad 6 p.p. oraz na Cyprze – 5,2 p.p. W Estonii wzrost ten wyniósł 1,8 p.p., jednak w latach 2008-2011 zmiany te były niewielkie. Redukcja wskaźnika nastąpiła natomiast na Słowacji o ponad 5 p.p. Podobna była sytuacja w Bułgarii. Konsekwencją braku przestrzegania kryteriów konwergencji w latach 2000-2011 stało się to, że kraje członkowskie, które w 2000 r. charakteryzowały się niskim udziałem podatków w PKB, były zmuszone obniżyć go nadal aż do roku 2011. W większości przypadków spadek ten stał się na tyle odczuwalny, że zaczął skutkować coraz głębszą recesją.

5. Zmiany w polskiej polityce podatkowej w okresie niestabilności

W przypadku Polski całkowite obciążenie podatkowe wynosiło w 2011 r. 32,4% PKB, czyli 6,4 p.p. poniżej średniej unijnej (38,8%). Wśród krajów sąsiadujących wartość ta jest wyższa niż na Słowacji (28,5%), ale niższa niż w Republice Czeskiej (34,4%), na Węgrzech (37,0%) i w Niemczech (38,7%). Strukturę polskich dochodów podatkowych przedstawia tabela 3.

Podatki pośrednie, stanowiące 14% PKB, przyniosły 43,3% wszystkich dochodów podatkowych odgrywając większą rolę niż podatki bezpośrednie, które w roku 2011 stanowiły tylko 21,7% wszystkich dochodów podatkowych. Tendencja ta była odmienna od kierunku panującego w Unii Europejskiej, gdzie podatki pośrednie i bezpośrednie rosły do wartości odpowiednio 34,5% i 33,1% wszystkich dochodów. Udział dochodów inkasowanych przez zdecentralizowaną administrację publiczną wzrósł znacząco od 1999 r., od wartości 9,1% do 13% PKB. Nadal jednak o redystrybucji decyduje sektor rządowy (51,8% w 2011 r.), utrzymując tę wartość na stałym poziomie. Udział przypadający na fundusze ubezpieczeń społecznych wykazywał trend malejący, przerwany w roku 2009, i ponownie rosnący do wartości 35% w 2011 r. Obciążenie podatkowe malało od 37,1% PKB w 1995 r. do 31,5% PKB w 2004 r., co było konsekwencją redukcji stawek podatkowych. W okresie 2005-2007 relacja ta uległa zwiększeniu, osiągając poziom 34,8% PKB. Wzrost ten był spowodowany zwiększeniem dochodów z VAT jako rezultat silnego popytu kon-

Tabela 3. Struktura dochodów podatkowych w Polsce w latach 2000-2011

Lata	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2011
Struktura dochodów podatkowych	% PKB						
I. Pośrednie	12,6	13,2	13,1	14,5	14,4	13,8	14,0
VAT	6,9	7,2	7,2	8,1	8,0	7,8	8,1
Cło i akcyza	3,7	4,0	4,2	4,0	4,4	4,2	4,1
Inne	2,1	2,0	1,8	2,3	2,0	1,9	1,8
II. Bezpośrednie	7,2	6,9	6,4	7,5	8,6	7,0	7,1
PIT	4,4	4,3	3,5	4,6	5,3	4,5	4,5
CIT	2,4	2,0	2,2	2,4	2,7	2,0	2,1
Inne	0,3	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
III. Składki na ubezpieczenie	12,9	12,9	12,3	12,2	11,3	11,1	11,5
Pracodawcy	5,7	5,4	4,9	4,8	4,6	4,7	4,7
Pracownicy	5,5	5,1	5,0	4,9	4,4	4,1	4,6
Samozatrudnieni	1,8	2,5	2,4	2,5	2,3	2,3	2,2
RAZEM (I+II+III)	32,6	32,7	31,5	33,8	34,3	31,8	32,4
Poziom redystrybucji	% opodatkowania						
1. Centralny	51,6	51,1	48,0	51,2	52,9	52,0	51,9
2. Lokalny	9,1	9,8	12,5	12,4	13,5	12,7	12,4
3. Fundusze ubezpieczeniowe	39,3	39,1	38,8	35,7	32,8	34,6	35,0
4. Instytucje unijne	-	-	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7
RAZEM (1+2+3+4)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Realny wzrost PKB (roczny)	4,3	1,4	5,3	6,2	5,1	3,9	4,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Taxationtrends... 2013, s. 124].

sumpcyjnego i przez wzrost dochodów z PIT na skutek spadku bezrobocia. W latach 2008-2009 nastąpił kolejny spadek na skutek pogorszenia koniunktury gospodarczej. W sierpniu 2010 r. polski rząd przyjął Wieloletni Plan Finansowy, w którym zaproponował podniesienie podatków pośrednich o ok. 0,4 p.p. PKB. Zmiany te dotyczyły głównie VAT, którego wzrost o 1% (czyli z 7% na 8% i z 22% na 23%) początkowo zakładano na lata 2011-2013 (ostatnią decyzją podwyższone stopy zostały utrzymane). Jednocześnie wprowadzono 5% stawkę podatku na podstawowe produkty spożywcze. Ponadto w roku 2012 wzrosło opodatkowanie z 8% do 23% takich produktów, jak ubranka dla dzieci czy urządzenia medyczne, a w roku 2013 23% stawką VAT obłożono produkty rzemiosła artystycznego. Mimo podwyżek stawek podatkowych nie udało się osiągnąć zamierzonego celu, jakim była redukcja deficytu budżetowego. Efekt był wręcz odwrotny. Równoległe rząd zwiększał akcyzę na produkty tytoniowe (4% rocznie) oraz na paliwa. Został także wprowadzony nowy podatek od wydobycia minerałów, tj. miedzi. W roku 2010 polski rząd konty-

nuował reformę systemu emerytalnego, chcąc chronić budżet przed nadmiernym deficytem. Transfery do II filaru zostały zmniejszone z 7,3% do 2,3% odprowadzanej składki, a różnica ta jest zapisywana na indywidualnych kontach emerytalnych rejestrowanych w ZUS. Po dwóch latach zmiana ta nie spowodowała zmniejszenia obciążeń ani pracodawców, ani pracowników. Zgodnie z założeniami poczynione zmiany miały obniżyć deficyt tylko o 1%.

Zmiany dotknęły także PIT i CIT. Pierwszy z nich został wprowadzony w 1995 r. i od tego czasu jego stawki były zmieniane 4-krotnie. Aby zrekompensować obniżkę stawek podatkowych, rozszerzano bazę podatkową poprzez redukcję odpisów podatkowych, które były postrzegane jako zniekształcające popyt konsumpcyjny, oszczędności i decyzje inwestorskie. Od roku 2009 występują tylko dwa progi podatkowe 18% i 32%. Niższą stawkę płać ci, którzy rocznie zarabiają mniej niż 85 528 zł. Kwota wolna od podatku wynosi 556,02 zł i przysługuje wszystkim podatnikom. Katalog ulg został mocno zawężony i ogranicza się przede wszystkim do ulg na dzieci czy osoby niepełnosprawne.

CIT natomiast został wprowadzony w 1992 r. Początkowo jego stawka wynosiła 40% i była stopniowo redukowana, aż osiągnęła wartość 19% w 2004 r. Ten trend obniżania stawek podatkowych dla przedsiębiorstw był typowy dla krajów Unii Europejskiej. Z jednej strony obniżano stawki, a z drugiej rozszerzano bazę podatkową. Zmiany objęły też system amortyzacji. Efektywna stopa podatkowa w 2010 r. wynosiła 18,3% i była poniżej średniej unijnej (19,8%).

Podsumowując polską politykę podatkową, można śmiało stwierdzić, iż nie jest ona powadzona w sposób efektywny. Mimo podwyżek stawek podatkowych (VAT), rozszerzenia bazy podatkowej, likwidacji ulg, nie udało się osiągnąć zamierzonego celu, jakim była redukcja deficytu budżetowego. Efekt okazał się wręcz odwrotny. Nie do końca przeprowadzona konsolidacja finansów publicznych, pogłębiona kryzysem finansowym, spowodowała konieczność dalszych cięć, zagrażając tym samym niedofinansowaniem sektora publicznego.

6. Wnioski

Polityka podatkowa jest zdominowana przez czynniki natury ekonomicznej, społecznej i politycznej. Ekonomisci są zgodni co do kwestii, iż polityka podatkowa powinna być efektywna. Zakładane przez wszystkie państwa cele fiskalne i pozafiskalne są podejmowane w celu uzyskania i stymulowania wzrostu gospodarczego, co nie jest rzeczą łatwą. Najlepszym przykładem są lata pierwszej dekady XXI wieku, kiedy to świat dotknął kryzys finansowy. Państwa unijne starały się wprowadzać takie rozwiązania prawno-podatkowe, które by polepszyły kondycję gospodarki, nawet kosztem wysokich deficytów budżetowych. Zmniejszono skalę obciążeń podatkami bezpośrednimi, podwyższając jednak podatki pośrednie, które z jednej strony zwiększyły dochody budżetowe, a z drugiej obciążęły ostatecznych odbiorców. Na skutek wysokich deficytów budżetowych państwa musiały ograniczyć bądź prze-

orientować swoje wydatki. W efekcie dokonanych zmian wzrosła liczba bezrobotnych, skala ubóstwa oraz pogorszyły się warunki funkcjonowania przedsiębiorstw, co z kolei kreuje potrzebę opracowania pakietów pomocowych i wygospodarowania dodatkowych środków finansowych. Tendencję tę można zauważyć także w Polsce, gdzie po roku 2008 deficyt budżetowy wzrósł, a podejmowane działania mają raczej charakter kosmetyczny, nie służą bowiem kompleksowym reformom, które są niezbędne. Niestety, mimo doświadczenia i wiedzy nie udało się do tej pory wypracować takiego mechanizmu podatkowego, który by zapewnił stabilność gospodarczą. Nabiera to szczególnego znaczenia w dobie wszelkich kryzysów, nie tylko finansowych, kiedy to należy przede wszystkim kierować się potrzebami i stanem gospodarki.

Literatura

- Dziemanowicz R.I., *Polityka podatkowa jako jeden z elementów zarządzania finansami publicznymi*, [w:] *Nowe zarządzanie finansami publicznymi w warunkach kryzysu*, red. S. Owsiak, PWE, Warszawa 2011.
- Famulska T., Znaniecka K., *Władza fiskalna a reakcje podatników na obciążenia podatkowe*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice 2001.
- Gaudemet P.M., Molinier J., *Finanse publiczne*, PWE, Warszawa 2000.
- Głuchowski J., *Polskie prawo podatkowe*, PWN, Warszawa 1996.
- Gomułowicz A., Małecki J., *Podatki i prawo podatkowe*, Przedsiębiorstwo Wydawnicze, Poznań 1995.
- Grapperhaus F.H.M., *Opowieści podatkowe Drugiego Millenium*, TNOiK, Toruń 2010a.
- Grapperhaus F.H.M., *Podatki przez wieki. Historia wizualna*, TNOiK, Toruń 2010b.
- Krajewska A., *Podatki w Unii Europejskiej*, PWE, Warszawa 2012.
- Kulicki J., Sokół P., *Podatki i prawo podatkowe*, PWE, Warszawa 1995.
- Taxation trends in European Union*, Eurostat, 2013.

MAIN TRENDS IN TAX POLICY IN THE EUROPEAN UNION STATES IN THE TIMES OF CRISIS

Summary: Tax policy is determined by economic and social factors. Economists agree that tax policy should be effective. The state ought to use such tax solutions which would positively influence economic development, appropriately stimulating it. This is all the more important during a crisis when tax policy should respond to the needs of economy and society.

Keywords: tax, tax policy, fiscal policy, European Union.